

CISTELLERIA D'UGANDA

LLATES EMPARENTADES

Una exposició
DE JETTE MELLGREN

AQUESTA EXPOSICIÓ ENS MOSTRA COM L'ARTESANIA I ELS MATERIALS INTERACTUEN ENTRE CONTINENTS I CULTURES.

Prenent com a punt de partida les fulles de palma trenades, destaca que l'artesanía feta amb fulles de palmera de diferents espècies a gran part del Mediterrani i Àfrica comparteix moltes similituds. No obstant això, existeixen també nombroses diferències, per exemple de colors, patrons i formes, que donen a cada cultura una veu única. Les llatas, al seu torn, que es cusen juntes per formar estores, bosses i barrets, connecten les tradicions de tots els continents, en aquest cas Europa i Àfrica, des de Catalunya fins a Uganda.

S'exposa una selecció de cistells, estores, utensilis i barrets que demostren que la cistelleria continua tenint un paper rellevant en la vida quotidiana a Uganda. Mitjançant objectes, materials i històries personals, podem experimentar com es desenvolupa la vida en aquest país i com és d'important la tradició de la cistelleria com a font d'identitat i d'ingressos.

A Uganda, la cistelleria és una tradició polièdrica que té arrels en més de cinquanta cultures tribals diferents. Molts anys de guerra civil i unes infraestructures poc desenvolupades han contribuït a la permanència de les seves característiques essencials.

L'objectiu de l'exposició és situar la tradició de la cistelleria ugandesa en un context més ampli que mostri la seva globalitat i funcionalitat i els seus valors estètics, remarcant alhora la importància de preservar les tradicions artesanals com a part central del nostre patrimoni cultural.

ENTRE EL 2009 I EL 2018, JETTE MELLGREN I EL SEU MARIT, JAN JOHANSEN, VAN DUR A TERME A UGANDA UN PROJECTE DE DESENVOLUPAMENT AMB EL SUPORT DEL MINISTERI D'AFERS ESTRANGERS DANÈS, L'OBJECTIU DEL QUAL ERA MILLORAR LES CONDICIONS DE VIDA LOCALS MITJANÇANT LA PRODUCCIÓ I VENDA D'ARTESANIES. AL LLARG DELS ANYS, LA JETTE I EN JAN HAN COL·LECCIONAT ARTESANIES TEIXIDES D'UNA GRAN PART D'UGANDA.

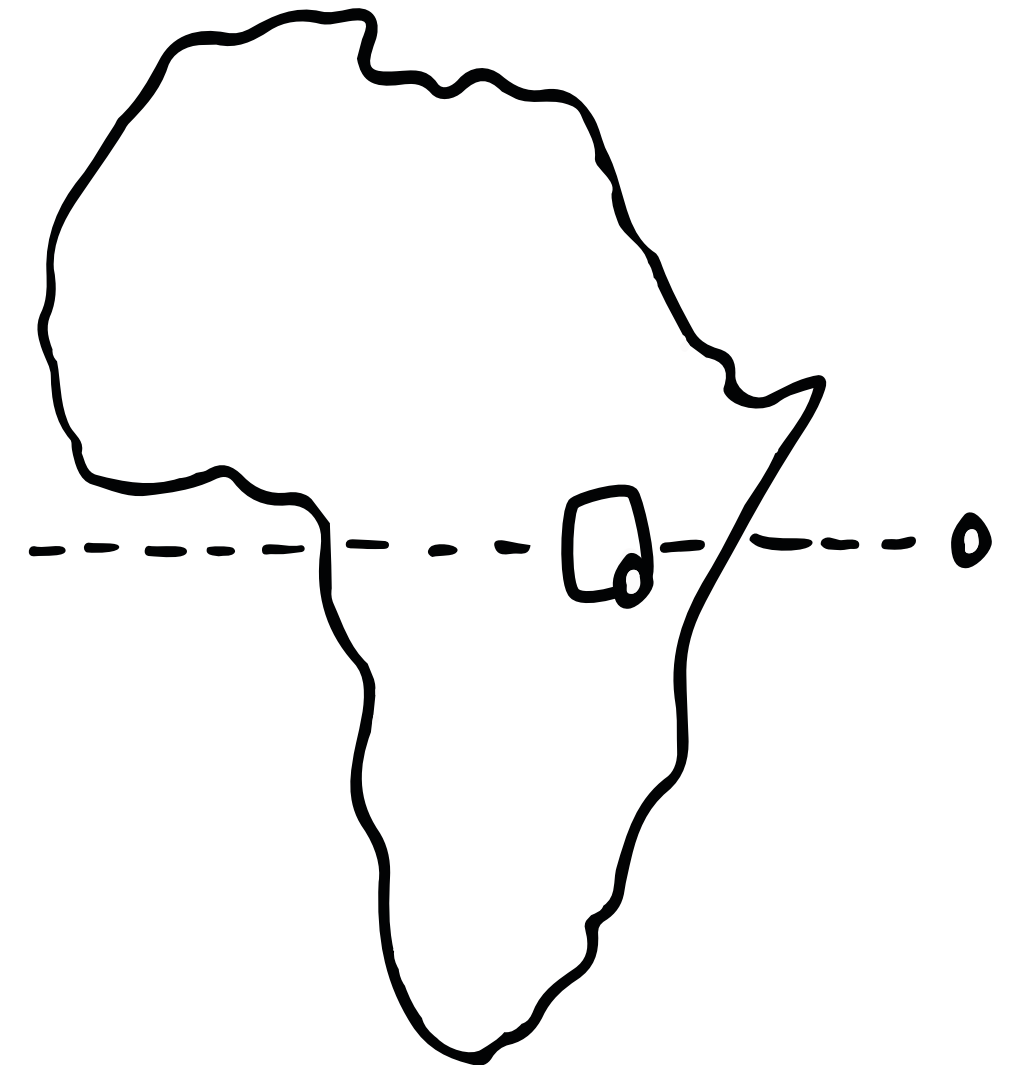
“El nostre contacte amb el poble ugandès es va iniciar amb l'ofici de la cistelleria com a catalitzador, que ens va obrir les portes a la seva intimitat. Ens van deixar entrar amablement i acollidorament i vam participar en la seva vida quotidiana, que va molt més enllà d'una dolorosa història de guerra, corrupció i colonialisme. Uganda és un país verd i exuberant de l'est d'Àfrica, un país d'una bellesa infinita, una natura magnífica i un poble fort.

En el marc del projecte “Suport a dones, infants i joves vulnerables del nord d'Uganda”, vam buscar cistellers que encara dominessin l'ofici i els vam demanar que l'ensenyessin a un grup format per

membres de l'ONG comunitària ugandesa amb què col·laboràvem. Van aprendre a teixir estores, *winnoves*, cistells i molts altres estris que utilitzen en la seva vida diària i que podien vendre al mercat local. Només vam treballar amb productes de la seva cultura, mai disseny danès! El respecte pel seu patrimoni era molt important per a nosaltres.

Amb el temps, van assolir tanta habilitat que també podien vendre els seus productes a botigues per a turistes, a Kampala, a un preu lleugerament més elevat que al mercat local. Avui dia, algunes d'aquestes persones continuen treballant en la cistelleria i obtenen ingressos per cobrir les necessitats diàries i, en particular, les despeses escolars de la canalla.

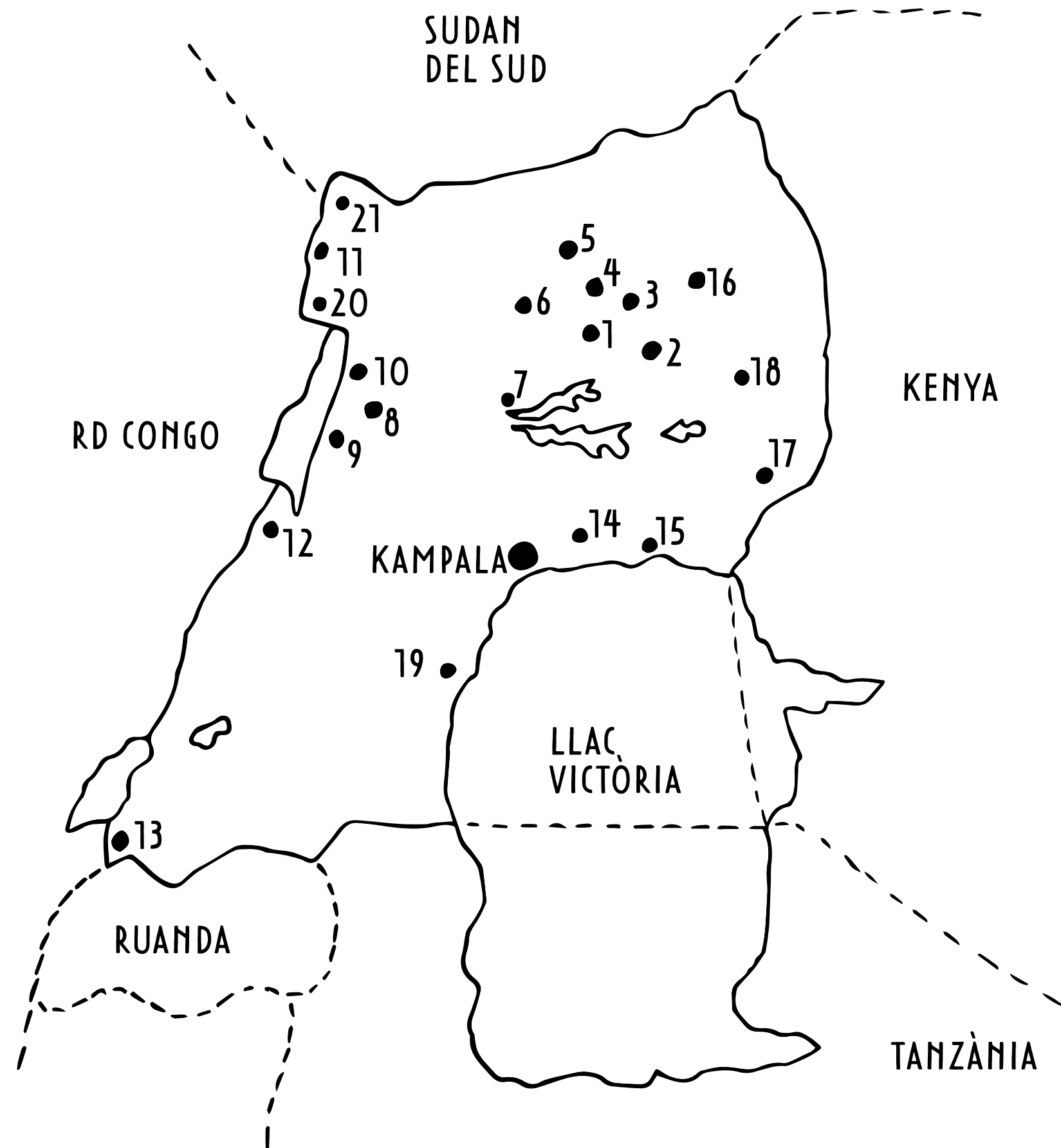
El nostre projecte va acabar el 2018, però continuem visitant Uganda i els cistellers una vegada l'any. Ens tenen el cor robat la musicalitat de l'idioma, la gent amb els seus vestits virolats, la seva força inimaginable i, sobretot, la bellesa de la seva artesanía.”

1. LIRA
2. ALOI
3. BARLONYO
4. OGUR
5. GULU
6. ICEME
7. APAC
8. MASINDI
9. NYABYEYA
10. KIGARAGARA
11. ARUA
12. RUBONA
13. BUHOMA
14. MUKONO
15. JINJA
16. OTUKA
17. MBALE
18. SOROTI
19. MASAKA
20. NEBBI
21. KOBOKO

MATERIALS

A Uganda, la natura ofereix unes condicions òptimes per al creixement de les plantes i fa possible dues o tres collites l'any. Els materials naturals locals són un tresor, i s'inverteixen molta energia i moltes hores a recollir i processar les fibres vegetals, que tot sovint es parteixen, s'assequen i es netegen abans del seu ús.

Uganda és una terra parcialment cultivada i té grans zones agrestes. La natura és una excel·lent proveïdora de materials per teixir, com palmeres, papirs, bambús, agulles de pi, plataners i moltes herbes diferents.

Un dels materials més usats són les palmes, i amb les seves fulles s'elaboren les llates, que poden fer-se a qualsevol lloc: a casa a la vora dels estris de cuina, entre els xiquets jugant o al mercat tot esperant els clients. El treball no necessita ni màquines ni eines, només fulles de palma.

El material es pot collir o bé comprar a baix preu. No es paga un salari pel treball de llatar, sinó que és una manera de convertir el temps d'espera en temps productiu. A més, és una font d'ingressos, especialment per a moltes dones, que d'aquesta manera poden gestionar els seus propis diners.

PAPIR

PALMA

Abii (herba)

OPOBO

BAMBÚ

PLATANER

ÀGAVE

PI

ESTORES

Les estores tenen un paper important en la societat africana i cobreixen una àmplia gamma de necessitats. La catifa és un element d'ús imprescindible i forma part de l'aixovar.

Durant el dia, les dones fan servir les estores per seure, treballar o fer una migdiada relaxant. Diàriament, a casa, els grans de cereals s'estenen sobre l'estora per poder conservar-los o assecar-los abans de moldre'ls i convertir-los en farina.

Són peces senzilles d'usar, que es poden enrotllar i guardar fàcilment i còmodament o bé dur-se al damunt si, per exemple, cal anar a l'hospital, on sovint hi ha manca de llits. Dins de les habitacions, com també al bany exterior, les catifes fan de separadors d'ambients i esdevenen escuts per a la privacitat.

A Uganda, culturalment, les dones no seuen en cadires. En el passat, la dona ocupava quotidianament un lloc esta-

blert a la catifa, una tradició que només es manté avui dia en moments puntuals rellevants per a la comunitat, com ara reunions de clan, casaments, etc.

Al final de la vida, aquest preuat objecte té també la seva importància, ja que en moltes societats els morts encara són enterrats embolcallats amb una estora.

PATRONS

A Uganda hi ha un tipus de llates particularment fines que es cusen formant estores. Presenten molt diverses combinacions, amb patrons tant abstractes com figuratius. Alguns semblen aleatoris, fruit de la imaginació i intuïtus, mentre que altres són totalment pautats. Tots dos tipus necessiten una bona comprensió matemàtica, per tal de seguir una determinada combinació de colors i els diferents ritmes de trenat, però també una dosi de llibertat per donar ales als interessos creatius i estètics.

Els resultats de les interminables hores de treball manual són impressionants. Alguns dels patrons s'usen arreu del país, mentre que altres pertanyen a una determinada zona o tribu i, per tant, se'n pot identificar l'origen.

Nom
MUKEKA KYAKI

Procedència
OTUKA

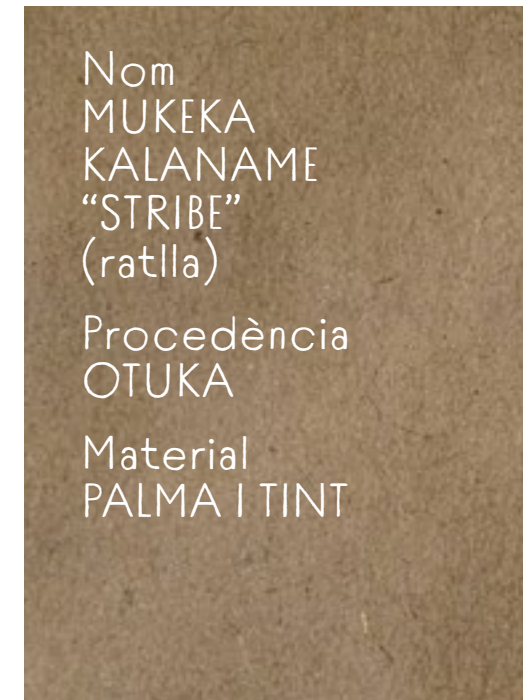
Material
PALMA

Nom
MUKEKA
KALANAME
"STRIBE"
(ratlla)

Procedència
OTUKA

Material
PALMA I TINT

Nom
MUKEKA
KALANAME
"DEYO"

Procedència
OTUKA

Material
PALMA I TINT

Nom
MUKEKA
KALANAME
"WAVES"
(ones)

Procedència
JINJA

Material
PALMA I TINT

Nom
MUKEKA
KALANAME
"ZIGZAG"
(ziga-zaga)
Procedència
JINJA
Material
PALMA I TINT

Nom
MUKEKA
KALANAME
"RAILWAY"
(via fèrria)

Procedència
JINJA

Material
PALMA I TINT

Nom
MAG ASH

Procedència
ARUA

Material
PALMA, PAPIR
I TINT

Nom
MUKEKA
Procedència
BUHOMA
Material
HERBA I RÀFIA

Nom
OKEKA
Procedència
OGUR
Material
ABI I ESCORÇA

CISTELLES

Les cistelles tenen una funció central en la vida quotidiana d'Uganda. Serveixen per al transport del camp a casa i de casa al mercat, i es fan servir per presentar productes a la venda, per emmagatzemar aliments a casa, com a gàbies per a l'aviram i per al peix, per servir aliments i també com a carmanyolles quan se surt al camp a treballar.

Entrenades des de menudes, les dones porten sense esforç les cistelles al cap quan transporten mercaderies des dels camps i després cap als mercats o quan duen la roba bruta al riu. Amb els músculs del coll ben forts, un aire orgullós i moviments elegants, s'enfronten als reptes del dia a dia.

A Uganda, la feina de les dones és tenir cura de la casa, la qual cosa inclou netejar, cuinar i treballar al camp, a més d'elaborar les cistelles que es fan servir per a totes aquestes tasques.

Actualment, moltes dones continuen treballant la cistelleria tradicional, mentre que d'altres experimenten amb l'ús de materials plàstics o tenyits vegetals com a alternativa als tints químics d'ús freqüent.

Nom
GUFA

Procedència
NEBBI

Materjal
BAMBU,
ESCORÇA
DE COCÓTER
I FEM DE VACA

Nom
GUFA

Procedència
NEBBI

Materjal
BAMBU
I ESCORÇA
DE COCÓTER

Nom
KOKO

Procedència
MUKONO

Material
PAPIR

Nom
JURU

Procedència
BUHOMA

Material
FIBRA
DE PLATANER
I RÀFIA

Nom
KIKABO

Procedència
ICEME

Material
PALMA I TINT

Nom
IKAPU

Procedència
ICEME

Material
PALMA

Nom
KIBBO
Procedència
KAMPALA
Material
SAC DE PLÀSTIC
I PALMA

Nom
KITYEDO
Procedència
APAC
Material
PALMA
I CAMBRA
DE BICICLETA

Nom
JURU

Procedència
JINJA

Material
HERBA

Nom
KISERO

Procedència
MUKONO

Material
PAPIR

Nom
TIKUA

Procedència
JINJA

Material
PLÀSTIC
I HERBA

Nom
DITA

Procedència
LIRA

Material
PLÀSTIC
I HERBA

Nom
IKAPU

Procedència
MASAKA

Material
FIBRA
DE PLATANER
I PALMA

Nom
IKAPU

Procedència
SOROTI

Material
PALMA,
TINT I SISAL

Nom
KIPPO
Procedència
KAMPALA
Material
RÀFIA

Nom
DITA
Procedència
KAMPALA
Material
PALMA I TINT

Nom
IKAPU NYANYA

Procedència
APAC

Material
HERBA
I PLÀSTIC

Nom
DITA PARA
CWIT

Procedència
APAC

Material
PLÀSTIC
D'ENVASOS
DE GALETES
I AGULLES DE PI

Nom
DITA POT PINE

Procedència
MASINDI

Material
AGULLES DE PI
I FILS DE PLÀSTIC
DE SACS

Nom
EKIMBALI

Procedència
KIGARAGARA

Material
PAPIR R/A
I HERBA

Nom
KIBU

Procedència
KIGARAGARA

Material
RÀFIA, HERBA
I TINT

Nom
KIBU

Procedència
KIGARAGARA

Material
PAPIR RIA,
HERBA I TINTS
NATURALS

Nom
KIBU

Procedència
RUBONA

Material
PAPIR R/A,
RÀFIA, HERBA
I TINTS
NATURALS

Nom
DITA

Procedència
BUHOMA

Material
RÀFIA,
HERBA I TINTS
NATURALS

Nom
CWEYO

Procedència
ICEME

Material
PALMA, TINT
I SISAL

Nom
CHEWO

Procedència
APAC

Material
AGULLES DE PI
I FILS DE PLÀSTIC
DE SACS

Nom
CWEYO
Procedència
ALOI
Material
PALMA I SISAL

Nom
CWEYO
Procedència
LIRA
Material
PALMA, TINT
I SISAL

Nom
ATABO

Procedència
RUBONA

Material
PAPIR, RÀFIA,
HERBA I TINTS
NATURALS

Nom
KUTHA

Procedència
ARUA

Material
PALMA, PAPIR
I TINT

WINNOVA

Quan les dones preparen el menjar, sovint ho fan fora de les cabanes. És una tasca comunitària, i és en aquest espai compartit que fan ús del seu estri més preuat, un *winnova*, anomenat *odero* en l'idioma local lango. Les mateixes dones afirmen: «Sense *odero*, la dona no és res». Aquest tipus de cistell es fa servir per cuinar i també com a pala per agranar, per al transport i com a safata per servir.

L'*odero* és una safata teixida plana que s'usa així mateix per classificar i netejar arròs, cereals i fesols, una rutina que té lloc abans de la preparació de qualsevol menja. Aquestes matèries primeres, després de classificar-les, es molen damunt d'una pedra i es posen a coure per fer pa o farinetes.

Un *winnova* pot presentar una gran diversitat d'aspectes segons les tradicions de cada tribu, la generositat de la natura circumdant i el grau d'influència externa. La bellesa dels dissenys queda de vegades oculta sota fems de vaca, que es fan servir per segellar la peça i evitar que els grans d'arròs s'escapin per les obertures del teixit.

Nom
WOYO

Procedència
OGUR

Material
BRANQUES
I FEM DE VACA

Nom
ODERO

Procedència
BARLONYO

Material
ITELE I ESCORÇA
D'*OPOBO*

Nom
ODERO
Procedència
ALOI
Material
PALMA

Nom
ODERO
Procedència
APAC
Material
BAMBU, PAPIR
I FEM DE VACA

Nom
ODERO

Procedència
JINJA

Material
PAPIR

Nom
ODERO

Procedència
ICEME

Material
PALMA
I ESCORÇA
D'OPOBO

Nom
ODERO
Procedència
SOROTI
Material
PALMA I TINT

Nom
LUGALI
Procedència
MUKONO
Material
BRANQUES
I ESCORÇA
D'OPOBO

Nom
KOBI
Procedència
KOBOKO
Material
MILL
I PLÀSTIC

Nom
KOBI
Procedència
ARUA
Material
PALMA I PLÀSTIC

BARRETS

Uganda es troba a uns 1.100 metres de mitjana sobre el nivell del mar i la línia de l'equador creua el país. La temperatura és d'aproximadament 25°C durant tot l'any i s'alternen períodes plujosos i secs.

Prop del 80% dels ugandesos treballen en l'agricultura. Quan són al camp, fan servir barrets per protegir-se tant del sol com de la pluja, que se solen teixir amb els materials disponibles i més a l'abast, com ara fulles de palma, paper, herba o plàstic. N'hi ha de ben senzills, i d'altres més imaginatius.

Nom
TOKOTIT

Procedència
OTUKA

Material
PALMA

Nom
TOK

Procedència
JINJA

Material
PAPIR I TINT

Nom
TUKOTIT
Procedència
MASAKA
Material
FIBRA
DE PLATANER
I PALMA

Nom
LIBERATION
Procedència
OTUKA
Material
PALMA I TINT

Nom
NKOFIRA

Procedència
OGUR

Material
HERBA, PAPERS
DE CÀRAMELS
I PLÀSTIC

Nom
TOK

Procedència
APAC

Material
AGULLES DE PI
I FILS DE PLÀSTIC
DE SACS

Nom
SPEW
Procedència
ALOI
Material
PALMA

Nom
ENKOFILA
Procedència
KAMPALA
Material
PALMA

OLUKU

Les dones transporten els bebès i la canalla menuda a l'esquena, ja que així tenen les mans lliures i poden treballar al camp, preparar el menjar o emprendre el llarg camí fins al pou a buscar aigua. El xiquet se sent segur gràcies al contacte corporal constant amb la mare.

Quan les nenes fan cinc o sis anys, assumeixen la tasca de portar el membre més menut de la família a l'esquena, amb la mateixa naturalitat que una adulta. Per tal de protegir els infants del sol i de la pluja es fa servir mitja carabassa o una cistella anomenada *oluku*. Aquest tipus de peça es troba només a la part nord-oest d'Uganda i pot adoptar formes diferents.

Alguns *olukus* estan recoberts d'excrements de vaca per reforçar-los i fer-los resistents al vent i a les inclemències del temps.

Nom
OLUKU
Procedència
ARUA
Material
MILL I TINT

Nom
OLUKU
Procedència
KOBOKO
Material
MILL, TINT
I PELL DE CABRA

Comissariat
JETTE MELLGREN

Comunicació
ROSER ROYO TOMÀS

Coordinació
PEPA SUBIRATS ROSIÑOL
CENTRE DE DESENVOLUPAMENT
RURAL MUSEU DE LA PAUMA

Correcció i traducció
MERCÈ BOLLÓ PUERTA

Disseny gràfic
CARME PONS CALVET

Fotografies
JAN JOHANSEN I JETTE MELLGREN

Impressió
UBALDO RÈTOLS

Producció dels suports
expositius i muntatge
JAN JOHANSEN I JETTE MELLGREN

Producció i muntatge
de la instal·lació de l'escala
JORDINA BRAVO PONS

Textos
JETTE MELLGREN

AGRAÏMENTS

Artesanes del Museu de la Pauma
MAGDA ARMENGOL VENTURA I MARIA
CINTA SUBIRATS

Cistelleres i cistellers d'Uganda
ALARA ABUBANGO, AYESIGA FELESTER,
C.P. OCET, CAECAR OBOTE, EDYNA BYABYALI,
ESTER ESTANG, FLORENCE ANGOM, GRACE
ANNETT, ISAAC OTIM, JANET OBOTE, KELEN
NALONGO, MAGARAT AKAMANYA, MARY
AKOR, NGOZEBWA CHRISTINE, NJULU
OPAK, OTITI OKELLO, RITA POPO, SAMUEL
EBONGO, SHAKA KIDDEN, SHERIFA BAKO
i totes aquelles persones anònimes que no
figuren aquí amb nom i cognom però
que estan presents amb les seves peces
i els seus coneixements

PERSONAL DE L'AJUNTAMENT

Ho organitza

Hi col·labora

